

DE BOORVLIEG *TEPHRITIS ACANTHIOPHILOPSIS* NIEUW VOOR
NEDERLAND (DIPTERA: TEPHRITIDAE)

John T. Smit & Bob van Aartsen

De meeste boorvliegen vallen op door de fraaie vleugeltekening. De vleugeltekening is ook belangrijk voor de determinatie, alleen voor enkele moeilijke genera zoals *Tephritis* is dit niet afdoende. De hier nieuw voor Nederland gemelde *T. acanthiophilopsis* vormt hierop in ons land een aangename uitzondering. Deze zeldzame soort werd gevangen met een malaiseval op de Stampersplaat in de Grevelingen. Het is nog onduidelijk wat hier de voedselplant is.

INLEIDING

In 2006 heeft Kees de Kraker op de Stampersplaat geïnventariseerd met behulp van een malaiseval. De Stampersplaat is een van de zandplaten in de Grevelingen. Er zijn in totaal 12 soorten boorvliegen gevangen (tabel 1), waaronder op 14 juni één mannetje van *Tephritis acanthiophilopsis* Hering, 1938 (fig. 1). Dit is de eerste waarneming voor Nederland en tevens voor Noordwest-Europa. De dichtstbijzijnde bekende vindplaats ligt in Slowakije (Dirlbek 1996).

Figuur 1. Het mannetje van *Tephritis acanthiophilopsis* verzameld op de Stampersplaat op 14 juni 2006. Foto John Smit.

Figure 1. The male *Tephritis acanthiophilopsis* collected at de 'Stampersplaat' on June 14, 2006. Photo John Smit.

HERKENNING

Het genus *Tephritis* Latreille, 1804 is zeer omvangrijk, met 168 beschreven soorten (Norrbom et al. 1998). Verreweg de meeste soorten komen voor in het Palaearctische gebied. Daarnaast zijn er enkele soorten bekend uit Australië, het Oriëntaalse en Nearctische gebied en één soort uit Afrika (Norrbom et al. 1998). Mede door het grote aantal soorten is dit een van de moeilijkste genera in het Palaearctische gebied. Met *T. acanthiophilopsis* komt het aantal uit Nederland bekende soorten op 18. Veel soorten lijken sterk op elkaar en de vleugeltekening is daarbij vaak variabel. De overige kenmerken zijn lastig zichtbaar en de verschillen zijn miniem.

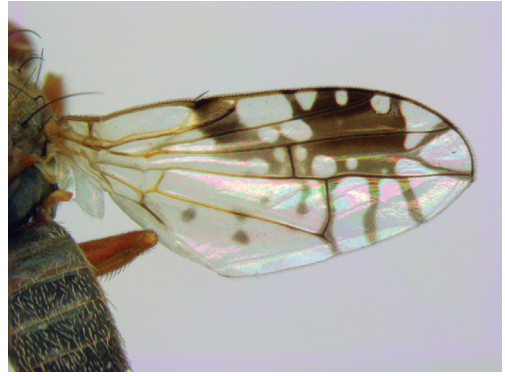
Het genus *Tephritis* wordt gekarakteriseerd door de volgende combinatie aan kenmerken (zie Merz (1994) voor de terminologie):

- cel AN met een distale punt;
- schildje niet sterk opgeblazen en bestoven in plaats van sterk glanzend;
- vleugeltekening bestaande uit doorzichtige druppelvlekken op een donkere achtergrond, of met een stervormige subapicaalvlek;
- frons met twee paar orbitaalborstels, waarvan het achterste paar niet convergeert;
- frons met twee paar frontaalborstels;
- tong recht;
- de palpen niet spatelvormig verbreed;
- achterlijf met dezelfde kleur als borststuk, niet glimmend zwart en contrasterend met het

Figuur 2. Vleugel van *Tephritis acanthiophilopsis*. De subapicale band heeft dezelfde kleur als de rest van de vleugeltekening. Foto Menno Reemer.

Figure 2. Wing of *Tephritis acanthiophilopsis*. The subapical band is of the same colour as the rest of the wingpattern. Photo Menno Reemer.

Figuur 3. Vleugel van *Tephritis cometa*. De subapicale band is duidelijk lichter van kleur als de rest van de vleugeltekening. Foto Menno Reemer.

Figure 3. Wing of *Tephritis cometa*. The subapical band is clearly less well pronounced as the rest of the wingpattern. Photo Menno Reemer.

- bestoven, doffe borststuk;
- de tergieten zijn ongeklekt.

Tephritis acanthiophilopsis behoort tot de *cometa*-groep. In Noordwest-Europa is *T. cometa* (Loew, 1844) de enige andere vertegenwoordiger. De *cometa*-groep wordt gekenmerkt door de volgende combinatie van kenmerken (zie Merz (1994) voor de terminologie):

- vleugeltekening bestaande uit een subapicaal-vlek, met apicale vork;
- borstel op het anepimeron is vaalbruin;
- postoculairborstels allemaal wit.

De beide soorten kunnen op basis van de vleugeltekening van elkaar onderscheiden worden (fig. 2, 3).

NOMENCLATUUR

In 1938 noemt Hering *T. acanthiophilopsis* alleen in een tabel, waarbij de diagnostische kenmerken genoemd worden, echter zonder er een type, of enig ander exemplaar bij aan te wijzen (Hering 1938). Pas in 1941 beschrijft Hering de soort en wordt er een serie exemplaren genoemd uit Sultan-Dagh, Turkije, daarbij dus de syntypen (Hering 1941). Toch is de naam *T. acanthiophilopsis* volgens artikel 13 van de code reeds vanaf 1938 beschikbaar (ICZN 1999). De beschrijving uit 1941 is formeel een herbeschrijving van een reeds bestaande soort. Dit is in het verleden niet altijd duidelijk geweest waardoor beide jaartallen in de literatuur terug te vinden zijn (Dirlbek 1996, Foote 1984, Gheorghiu 1987, Merz 1994).

Sinds de beschrijving uit Turkije is de soort aangetroffen in Armenië en naar het westen toe in Griekenland, Italië, Roemenië, Hongarije en recent ook in Slowakije (Dirlbek 1996, Foote 1984, Gheorghiu 1987, Mihályi 1960, Merz 1994). Het aantal meldingen in de literatuur is zeer beperkt en doet vermoeden dat de soort zeldzaam is, zoals ook Gheorghiu (1987) in zijn titel al aangeeft. Dit maakt de waarneming op de Stampersplaat in Zeeland bijzonder.

VOORKOMEN

Sinds de beschrijving uit Turkije is de soort aangetroffen in Armenië en naar het westen toe in Griekenland, Italië, Roemenië, Hongarije en recent ook in Slowakije (Dirlbek 1996, Foote 1984, Gheorghiu 1987, Mihályi 1960, Merz 1994). Het aantal meldingen in de literatuur is zeer beperkt en doet vermoeden dat de soort zeldzaam is, zoals ook Gheorghiu (1987) in zijn titel al aangeeft. Dit maakt de waarneming op de Stampersplaat in Zeeland bijzonder.

VINDPLAATS IN NEDERLAND

De Stampersplaat is een vrij vlakke, laaggelegen zandplaat in de Grevelingen, ten noordoosten van Brouwershaven (fig. 4, 5). Het betreft een sterk parkachtig landschap met hier en daar

Figuur 4. Vindplaats van *Tephritis acanthiophilopsis* in Nederland.

Figure 4. Site where *Tephritis acanthiophilopsis* was found in the Netherlands.

struwelen. Door het inplanten van stuifschermen is na de afsluiting van de Grevelingen in 1971 enig reliëf ontstaan. Er is een aflopende oeverzone aan de westzijde die overgaat in een slikkig gebied. Hier komt zoutminnende vegetatie zoals zeekraal *Salicornia* en melkkruid *Glaux maritima* voor. Het eiland wordt jaarrond begraasd door Shetlandpony's. Hierdoor worden grote delen van het eiland opengehouden, waardoor er een interessante vegetatie ontstaat. Terreindelen die dreigen dicht te groeien met ondoordringbaar struweel worden gemaaid.

WAARDPLANT

Het is onduidelijk welke waardplant deze soort heeft. Vermoedelijk is het net als bij veel andere *Tephritis*-soorten een distel. Merz (1994) meldt dat de soort waarschijnlijk leeft in bloemhoofdjes van *Cirsium canum*. Hij geeft echter geen bron of melding van eigen kweek. Kütük & Özgür (2003)

Figuur 5. Ligging van de Stammersplaat in de Grevelingen. Topografische ondergrond: copyright © 2005 Dienst voor het Kadaster en de openbare registers, Apeldoorn.

Figure 5. The site 'Stammersplaat' in the 'Grevelingen'. Topographical underground: copyright © 2005 Service for the Kadaster and the public registers, Apeldoorn.

melden maar liefst vier waardplanten waarbij ze Merz (1994) als referentie opgeven: *Cirsium arvense*, *C. vulgare*, *Carduus nutans* en *Centaurea iberica*. Dit berust zonder twijfel op een vergissing aangezien Merz (1994) geen van deze plantensoorten noemt onder *T. acanthiophilopsis*. Verder melden Kütük & Özgür (2003) *Cirsium arvense* en *Centaurea iberica* als waardplanten. In het betreffende artikel wordt echter nergens melding gemaakt van dieren die gekweekt zijn. Hierdoor is het niet duidelijk of *T. acanthiophilopsis* door hen slechts op deze plant is aangetroffen in het veld of dat deze daadwerkelijk gekweekt is. Om die reden wordt de melding van deze waardplanten als onzeker beschouwd.

Er is op de Stammersplaat geen uitgebreide vegetatiekartering uitgevoerd. Wel kan er op basis van de overige aangetroffen boorvliegsoorten een lijst gemaakt worden van planten die naar alle waarschijnlijkheid in ieder geval op de zandplaat aanwezig zijn (tabel 1).

Soort	Waardplant	Deel van de plant
<i>Campiglossa misella</i> (Loew, 1869)	<i>Artemisia</i>	Stengelgallen en bloemhoofdjes
<i>Chaetorellia jaceae</i> (Hering, 1935)	<i>Centaurea</i>	Bloemhoofdjes
<i>Euphranta toxoneura</i> (Loew, 1846)	In bladgallen bladwespengenus <i>Pontania</i> op <i>Salix</i>	Bladgallen
<i>Noeeta pupillata</i> (Fallén, 1814)	<i>Hieracium</i>	Bloemhoofdjes
<i>Rhagoletis alternata</i> (Fallén, 1814)	<i>Rosa</i>	Vruchten
<i>Rhagoletis batava</i> Hering, 1958	<i>Hippophae rhamnoides</i>	Vruchten
<i>Sphenella marginata</i> (Fallén, 1814)	<i>Senecio</i>	Bloemhoofdjes
<i>Tephritis acanthiophilopsis</i> Hering, 1938		Vermoedelijk bloemhoofdjes
<i>Tephritis hyoscyami</i> (Linnaeus, 1758)	<i>Sonchus arvensis</i>	Bloemhoofdjes
<i>Terellia tussilaginis</i> (Fabricius, 1775)	<i>Arctium</i>	Bloemhoofdjes
<i>Trypeta zoe</i> Meigen, 1826	Diverse Asteraceae	Bladmineerder
<i>Xyphosia miliaria</i> (Schrank, 1781)	<i>Carduus</i> & <i>Cirsium</i>	Bloemhoofdjes

Tabel 1. Een overzicht van de boorvliegsoorten die op de Stampersplaat zijn aangetroffen, met de waardplanten.
Table 1. An overview of the recorded Tephritidae species of the Stampersplaat, including their known hostplants.

DISCUSSIE

Met *T. acanthiophilopsis* is er wederom een soort aan de Nederlandse boorvliegenlijst toegevoegd, waarmee het totale aantal inheemse soorten op 78 komt, naast vier incidenteel geïntroduceerde soorten (Van Aartsen & Smit 2002, Smit 2006, Smit & Hamers 2006). Verder onderzoek zal moeten uitwijzen of *T. acanthiophilopsis* daadwerkelijk een populatie heeft op de Stampersplaat en of de soort nog op andere plekken aangetroffen kan worden. Daarnaast is het interessant om te achterhalen wat de waardplant van deze soort is.

DANKWOORD

Kees de Kraker wordt heel hartelijk bedankt voor het beschikbaar stellen van het materiaal van de Stampersplaat. Menno Reemer wordt hartelijk bedankt voor het maken van de foto's van de boorvliegvlugels.

LITERATUUR

- Aartsen, B. van & J.T. Smit 2002. Tephritidae. – In: Beuk, P.L.Th. (red), Checklist of the Diptera of the Netherlands. KNNV Uitgeverij, Utrecht: 233-237.
- Dirlbek, K. 1996. Interessante Bohrfliegenarten (Diptera: Tephritidae) in Sammlungen des Schlesischen Landesmuseum in Opava. – Časopis Národního muzea Řada přírodovědná 165: 81-83.
- Foot, R.H. 1984. Tephritidae. – Catalogue of Palaearctic Diptera 9: 66-149.
- Gheorghiu, V. 1987. *Tephritis acanthiophilopsis* Hering, 1938; rareté entomofaunistique (Diptera: Tephritidae). – Travaux du Muséum d'Histoire naturelle Grigore Antipa 29: 205-207.
- Hering, E.M. 1938. Neue altweltige Bohrfliegen. 17. Beiträge zur Kenntnis der Trypetidae (Diptera). – Konowia 16: 243-251.
- Hering, E.M. 1941. *Tephritis acanthiophilopsis*. – Jahreshefte des Vereins für vaterländische Naturkunde in Württemberg 96: 134-135.
- International Commission on Zoological Nomenclature 1999. International code of zoological nomenclature. Fourth Edition. – The International Trust for Zoological Nomenclature, London.

- Kürtük, M. & A.F. Özgür 2003. Faunistical and systematic studies on the genus *Tephritis* Latreille, 1804 (Diptera: Tephritidae) in the South West of Turkey along with new records. – *Türkiye Entomoloji Dergisi* 27: 243-252.
- Merz, B. 1994. Diptera Tephritidae. – *Insecta Helvetica* 10: 1-198.
- Mihályi, F. 1960. Fúrólegyek Tripetidae. – *Fauna Hungariae* 56: 1-76.
- Norrbom, A.L., L.E. Carroll, F.C. Thompson, I.M. White & A. Freidberg 1998. Systematic data-base of names. – In: Thompson, F.C. (ed.), *Fruitfly Expert Identification System and Systematic Information Database*. Backhuys, Leiden: 65-299. [MYIA vol. 9]
- Smit, J.T. 2006. Droogboeketten als vector voor exoten (Diptera: Tephritidae)? – *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 24: 117-120.
- Smit, J.T. & B. Hamers 2006. De boorvlieg *Trupanea amoena* nieuw voor Nederland (Diptera: Tephritidae). – *Nederlandse Faunistische Mededelingen* 25: 93-96.

SUMMARY

The fruitfly *Tephritis acanthiophilopsis* new for the Netherlands (Diptera: Tephritidae)

The first record of *Tephritis acanthiophilopsis* Hering, 1938 for the Netherlands is presented. A single male was collected with a malaise-trap on the 'Stampersplaat', a shoal in the 'Grevelingen', just north of the town of Brouwershaven, province of Zeeland. The genus *Tephritis* Latreille, 1804 is characterized and the difference between the two Dutch species of the *cometa*-group is illustrated.

J.T. Smit
EIS-Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden
smitj@naturalis.nl

B. van Aartsen
Travertin 34
8084 EH 't Harde

